34

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA,
DE

HYDRARGYROSI
SIVE
DE

SALIVATIONE OPE MERCURII,

Quam
AUSPICE DEO PROPITIO,
Et Consensu atque Auctoritate Gratiosæ Facultatis Medicæ,
IN ALMA REGIA FRIDERICIANA,
PRÆSIDE

DN. D. MICHAELE ALBERTI,
SACR. MAJ. REG. BORUSS. AULICO ET CONSIST. MAGDEB. CONSILIARIO, MED. ET PHILOS. NATUR. PROFESSORE PUBLICO ORDINARIO, ETC.
DECANO H. T. SPECTATISSIMO,
Domino Patrono ac Promotore suo, omni honoris cultu prosequendo,
PRO LICENTIA
SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS DOCTORALIBUS LEGITIME IMPETRANDIS,
HORIS LOCOQVE CONSVETIS
ANNO MDCCXL. D. NOVEMBR.
Publicæ ac placidæ Eruditorum ventilationi subjiciet
AUCTOR RESPONDENS

HENR. ADAMUS SCHRIMPFFIUS,
SCHLEITZENSIS-VARISCUS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
TYPIS JOH. CHRISTIANI HENDELII, ACAD. TYPOGR.

Tvllivs *Tuſcal. Quæſt. Libr. IV.*

Neque ſine magna vtilitate conſtitutum eſſe videtur, vt homines caſtigationibus affici ſe in delictis dolerent.

CELSISSIMO ATQVE EXCELLENTISSIMO DOMINO,

DOMINO

HENRICO PRIMO,

IVNIORIS

STIRPIS RHVTENVM,

COMITI AC DOMINO DE PLAVIA,

DOMINO GRAITZAE, CRANNICHFELDAE, GERAE, SCHLEITZAE ET LOBENSTEINII,

ETC. ETC.

DOMINO MEO CLEMENTISSIMO,

HOC OBSERVANTISSIMI ET GRATISSIMI ANIMI

MONIMENTVM

SVMMA PIETATE, RELIGIONE AC REVERENTIA

SACRVM ESSE IVBET

AVCTOR.

CELSISSIME ATQVE EXCELLENTISSIME
COMES,
COMES AC DOMINE CLEMENTISSIME,

Minus auderem, TIBI, DOMINE INDVLGENTISSIME, hancce Dissertationem inscribere: nisi CLEMENTIAE TVAE insignissimae erga omnes a DEO TIBI subiectos testimonia me securum esse iuberent. Labor enim est, qui nihil habet tanto NOMINE dignum, & argumentum tractat, quod ab illa cura longe distat, qua in tanto fastigio collocati afficiuntur. Interim tamen beneficia TVA, quae in me clementissime collata extant, respiciens, tanta illa de-

pre-

prehendo, vt GRATIA TVA indigniſſimus omnium omni iure forem iudicandus, niſi tantae benignitatis, tanti amoris, tantae clementiae memoriam, oblata mihi quauis occaſione, gratiſſima obſeruantia atque immortali praedicatione colerem. Quamuis vero TIBI, DOMINE CLEMENTISSIME, pro tantis erga me beneficiis nihil gratiae referre valeam; perſuadeas tamen TIBI, hanc curam fore infixam animo meo ſempiternam, vt TIBI, ILLVSTRISSIME COMES, ſi tanto TVO beneficio ac liberalitate non quidem digniſſimus, certe tamen gratiſſimus eſſe videar. Et ſicuti TVA cum CELSITVDINE certans humanitas, qua liberalium artium cultores erigere ſtudes, multis aſylum bonae ſpei ac rei promontorium fuit; ita quoque ego haud dubius haereo, quin patiaris, hominem in TVA vrbe natum, hoc leuiſſimum ſuorum in arte ſalutari profectuum ſpecimen ad pedes TVOS deponere. Licet vero multos eſſe concedam, qui me peritia & eruditione longe ſuperant; nulli tamen ſum conceſſurus, vt maiori pietate & promtiori ſubiectiſſimae mentis obſequio TE colat. Faxit interim DEVS T. O. M., quem piis precibus exorare nunquam deſinam, vt vna cum CELSISSIMA FILIA TVA Neſtoream aetatem ſaluus, incolumis &

nunquam Medico indigens, conſequaris: ſic fiet, vt ſub feliciſſimo TVO regimine pax & iuſtitia porro vigeant & floreant: Singularem vero TVAM humanitatem atque clementiam mihi conſeruet, & in dies augeat. Sic voueo

CELSISSIME ATQVE EXCELLENTISSIME

COMES,

COMES AC DOMINE CLEMENTISSIME,

CELSITVDINIS TVAE

Dabam Halae Magdeburgicae
d. XVIII. Nouembr.
MDCCXL.

humillimus & ſubiectiſſimus ſeruus

HENRICVS ADAMVS SCHRIMPFFIVS.

PROOEMIUM.

Eruulgatum prouerbium eſt Saliuam alicui mouere, quod de illo ſtudio atque opere dicitur, quando alterius gratum deſiderium, flagrans appetitus, ac cupida inclinatio allicitur & prouocatur; qualitas itaque eiusmodi concupiſcentiæ flexilis eſt, vt haud cogi & moroſe impelli, ſed blande leniri & placide excitari debeat, ideo etiam ſcopus huius irritamenti vel bonus, vel fraudulentus eſt, & quidem quando in ſubiecto quodam nondum ſpontanea propenſio in aliquam actionem adeſt, vt demum media, occaſiones & tempora apprehendi & ordinari debeant, quo alicuius affectus & inclinatio prouocetur. Hoc adagium non modo in moralibus, ſed etiam in phyſicomedicis directionibus, eo quidem reſpectu commodum locum inuenit, vt aperta hac Scaturigine largioris af & effluxus ſaliuæ exacta impetrentur commoda, non ſolum euacuandi ſcopo, vt hac excretionis

ſpecie

ſpecie multæ pernicioſæ impuritates, diuerſae ſpeciei, tam e toto mari microcoſmico, ſ. Maſſa ſanguinis, quam ex vniuerſo corporis humani complexu ſolidarum partium affatim eliminentur, ſed etiam alterandi fine. Quemadmodum autem naturalis ordinaria & moderata ſaliuae profuſio intra fauces non excretionem huius humoris concernit, ſed potius retentionem & deglutitionem illius; ita contra artificialis ſaliuae commotio & prouocatio euacuationem magis eius reſpicit, qua ſimul aliae, ſed noxiae materiae, hoc ſub vehiculo ſalutari prouiſione & deſtinatione excernuntur, aut alio reſpectu vel deriuatorio, vel reuulſorio ſcopo ſalutares effectus & ſucceſſus intenduntur & promouentur. Haec conſideratio me pariter mouit & permouit, vt praeſenti Inaugurali Specimine de SALIVATIONE PRÆC. MERCVRIALI breui deductione diſſeram: quod conamen vt coeleſtis bonitas ſua directione adiuuet, deuotiſſime precamur.

§. I.

GLandulae dicuntur organa ſecretionis lymphae, quorum conſiſtentiam cerebro duriorem, carneque molliorem inuenimus.

SCHOLION. Hae vero glandulоſae portiones ob varium vſum & locum, quem occupant, varia etiam accipiunt nomina: hinc e. g. illae glandulae, quae ſub axillis reperiuntur, Axillares, quae in inguinis regione conſpiciuntur, Inguinales, & quae circa oris confinia ſeſe manifeſtant, ſaliuales dicuntur.

§. II.

Fluidum illud, quod ex maſſa ſanguinea in glandulis ſali-

ſaliualibus ſecernitur, Saliua vel Sputum nominatur.

§. III.

Si haecce Saliua iuſto maiori quantitate per haſce glandulas ſaliuales euacuatur, tunc iſta actio Ptyalismi ſ. ſaliuationis nomine inſignitur.

SCHOLION. Differentia autem eſt facienda inter Ptyalismum, qui a medicamentis ſalino-ſulphureis, in ore maſticatis, excitatur, & inter Ptyalismum, qui a Mercurio & ſic dictis mercurialibus dependet, vtpote qui etiam κατ' ἐξοχὴν Saliuatio nominatur. Quid? quod? interdum etiam euenire ſolet, vt eiusmodi euacuatio ſaliuae ſymptomatice & critice ſeſe manifeſtet. *vid.* SYLVIVS *in operibus med. libr. II. cap. XIII.*

§. IV.

Hinc ſaliuatio, κατ' ἐξοχὴν ſic dicta, eſt ſeri viſcidi, vehementius acris deturpati e maſſa ſanguinea per glandulas ſaliuales oris, linguae & faucium excretio ſpecialis, medicamentis aptis a medico excitata.

SCHOLION. Optime hic dictum fuit, quod ſit ſeri deturpati excretio. Si enim leuior ſolummodo a ſtatu naturali factus ſit receſſus, inutile certe ineptumque foret eiusmodi euacuationem fortiorem ſuſcipere: cum methodus breuior & medicamenta quoque leuiora adſint, quibus haec degeneratio leuior in ſtatum naturalem rurſus redigi queat.

§. V.

Haec vero ſaliuatio duplici ratione conſiderari poteſt, & plerumque diuiditur in Completam atque Incompletam. Completa & proprie ſic dicta ſaliuatio vocatur, quando humorum excretio ordinarie fit per glandulas ſaliuales: Incompleta vero dicitur, quando humores ope mercurii ſolummodo funduntur & reſoluuntur, & deinde

B ſuc-

ſucceſſiue per alias vias naturales euacuantur. e. g. vias vrinarias, poros cutis, vel glandulas inteſtinales.

§. VI.

Medicamenta, quae eiusmodi ſaliuationem artificialem producere valent, ſaliuantia ſ. ἀποφλεγματίζοντα dicuntur.

§. VII.

Antequam vero de operatione huius ſaliuationis ſimus acturi, antea paululum accuratius nobis conſiderandum venit Subiectum, circa quod verſatur, id quod nihil aliud eſt, quam corpus humanum, quatenus nempe illius M. S. ſero viſcido, aeri vel per contagium, vel per nimium Veneris exercitium ſibi contracto, eſt inquinata.

SCHOL. Ob nimium coitum ex pura Venere interdum naſci impuram, teſtatur VERCELLONIVS *in libr. de Pudendorum morbis cap. I. p. m. 3. ſeqq.*

§. VIII.

Deinde inſtituti noſtri eſt etiam conſiderare huius ſaliuationis indicans, id quod eſt vel principale, vel adaequatum.

§. IX.

Indicans principale ac proprium eſt humor praeternaturalis (§. 4.), qui ſui remotionem e M. S. poſtulat, & per alias vias commode educi nequit.

§. X.

Talis vero humor praeternaturalis hic praecipue locum habet, qualem in lue venerea deprehendimus; quippe cuius virus corpus humanum ita affligit, vt partibus, quascunque afficiat, ruborem, calorem, tenſionem, dolorem, vno verbo φλόγωσιν inferre ſoleat, quam ſequuntur

tur excoriationes atque exulcerationes partium: quae omnia ſupponunt materiam ſalino-ſulphureo-viſcidam, quae ſi ſanguifera & lymphatica vaſa intrauerit, extendit illa, hinc fiunt tumores, & materia ſtagnans acris facta deinde fibras cutaneas atque membranaceas corrodit, & eroſionis multaque alia producit ſymptomata.

§. XI.

Et ſi totam luis venereae tragoediam percurrimus, & varios eiusdem modos, quibus corpus inuadere ſolet, vbique tales eroſiones partium inueniemus: ſic e. g. apud viros, Gonorrhoea laborantes, vrethram, proſtratas, veſiculas ſeminales rodit atque exulcerat: in foeminis vero proſtatas, glandulas Couperianas & vaginam vteri. it. in vlcuſculis membri virilis, balanus, fraenum & praeputium: in mulieribus vero vulua, variaeque vuluae partes: in bubone glandulae inguinales: in exoſtoſibus lamellae oſſeae & perioſtium, in palati vlceribus columella ſ. vuula, pariſthmia ſ. tonſillae, membrana pituitaria, oſſa palati, lamellae narium oſſeae &c. ex quibus omnibus acida aut acido ſalſa, corroſiua ac fixa natura huius morbi venerei ſatis luculenter patet.

§. XII.

Quod attinet indicans adaequatum, hocce ſuppetunt circumſtantiae, ex rebus naturalibus, non naturalibus ac praeternaturalibus deſumtae.

§. XIII.

Res naturales ſi perpendimus in his primum occurrit aetas, cuius omnino facienda eſt ratio. Non enim quaelibet aetas ad hancce euacuationem maiorem ſuſtinendam per ſic dictam ſaliuationem apta deprehenditur;

B 2 quin

quin imo nulla nisi media fere aetas eam cum leuamine perferre potest.

§. XIV.

Quare etiam infantilis aetas ob fibras & neruos delicatiores hic merito excludi debet. Etenim cum saliuatio fit ope mercurii, qui salibus coniunctus hac in tenera aetate facile neruos afficit illosque irritat; id quod ex inferioribus patebit: certe grauiora mala exinde consurgerent: nedum quod haec aetas eiusmodi euacuationem seri enormem, qualis in saliuatione contingit, perferre nequeat.

§. XV.

In senibus saliuatio nullo modo est concedenda quatenus nempe serum & vires in illis deficiunt. Incompleta vero saliuatio in illis interdum suscipitur, iisdem medicamentis refracta tamen dosi propinandis, quae ita fusionem & resolutionem seri praestat, vt per vias vel vrinarias, vel subcutaneas, vel etiam per aluum aliqualis fiat excretio: & eiusmodi insensibilis & blanda euacuatio neque vires, neque serum imminuit ac debilitat tanto gradu, & tamen humor quodam modo alteratur atque educitur.

§. XVI.

Quoad sexum aegrotantem notandum, quod vterque quidem eam perferre possit; non tamen quilibet status. Hinc in sequiori sexu consentit omnino seri abundantia, vt haec euacuatio absque omni periculo in illis institui possit. Si vero mulier quaedam vtero grauida lue venerea infecta sit, eique partus prope instet, tunc illa ab hydrargyrosi abstineat; alias enim verendum, ne in ipso ptyalismo periculosius esset enixura. Vbi autem

peri-

periculum in mora esse solet, ne grauiora exinde futura sint symptomata, sine omni cunctatione inunctiones mercuriales concedi possunt. Interim tamen meliori cum successu haec operatio institui potest, si illa a puerperio refecta fuerit. Tunc enim non solum alumnus, ab vberibus illius pendens, huiusque vitii materni particeps factus, sed & ipsa vna eademque opera ex arte sanari potest.

§. XVII.

Habitum corporis si consideramus, obesi ac macilenti homines eam subeuntes caute sunt tractandi. Obesorum enim vasa magis minora sunt, & ob multas oleosas particulas, quae iis insunt, compressa: hinc motum & rarefactionem M. S., vti in saliuatione contingit, non bene admittunt oleosae enim particulae impedimento sunt, quo minus serum resolutum transire possit. Macilenti homines seri defectu laborant: serum vero ad excitandam saliuationem maxime est necessarium, multum enim seri in hacce operatione dissipatur; si itaque huius defectus adest, nulla certe vera ac legitima curatio in illis expectari potest. Hinc in eiusmodi conditionis hominibus non nisi gradus minor s. incompleta saliuatio conueniet.

§. XVIII.

Idiosyncrasia etiam huc referenda est. Aegri enim interdum talem constitutionem corporis habent, vt a minima vi eorundem fibrae irritari possint. Hinc subiecta eiusmodi fibris delicatioribus praedita, a mercurio assumto ob affrictionem, quam mercurius in eorum fibras exercet, statim vomitum aliaque symptomata patiuntur. Medicus itaque in eiusmodi hominibus nunquam instituat hanc operationem: invita enim natura nihil tentare debemus.

§. XIX.

Denique ad consuetudinem etiam est attendendum. Si quis enim iam olim saliuationem optimo cum successu & sine difficultate sustinuerit; in illo eadem felicitate rursus institui potest: quoniam corpus ad hancce excretionem iam aptum est. Interim tamen cauendum, ne per huius operationis repetitionem nimia fiat seri depauperatio. Quare optimum est consilium, vt aeger sibi caueat a causa.

§. XX.

Ex rebus non naturalibus inprimis huc referri meretur aëris temperies rite constituta: nihil enim magis hancce operationem impedire potest, quam aër frigidus. Omnis enim aër frigidus inspissationem M. S. inducit, auferendo igneas partes maiori quantitate, quam a motu progressiuo sanguinis rursus produci possunt. Si itaque humores iam sunt viscidi, per accessionem aëris frigidioris viscidiores redduntur. Et licet humores viscidi per motum intestinum & mercurium assumtum iam sint resoluti; tamen ob accedens frigus iterum coagulantur.

§. XXI.

Quare si eiusmodi humor viscidus iam resolutus vasa minima s. sanguifera s. lymphatica s. neruea intrauerit, & frigus accedat, tunc iterum coagulatur; hinc subsistit ille, & varias producit obstructiones: quae si sese manifestat in oculorum tunicis, coecitatem; si vero in nerveis partibus materia resoluta stagnat, paralysin, & sic in reliquis partibus multa alia incommoda inducere valet.

§. XXII.

Hanc ob causam etiam tempore brumali non commode instituitur haecce saliuatio: sanguis enim a frigore in-

inſpiſſatus tardius circulat; hinc 1) mercurii efficaciam impedit 2) ob frigus corporis pori arctius conſtringuntur, & hinc tranſpiratio inſenſibilis aufertur. 3) ſaliuatio ſubitaneo frigore cohibita interdum graui catarrho in pectus, vel etiam decubitui in caput occaſionem praebet.

§. XXIII.

Interim tamen aër nimium calidus contrariis rationum momentis etiam nocet. Omnis enim aër calidus corporis noſtri calorem in pulmonibus non temperat, ſed potius auget: unde rarefactio ſanguinis nimia. Cum vero iam per mercurium aſſumtum M. S. eſt reſoluta & caloris acceſſione haecce reſolutio augetur, nimiam humorum colliquationem ſuſtinere corpus oportet. Et quoniam praeterea pori cutis admodum laxius patent, exinde iuſto maior ſeri diſſipatio eſſet futura, quae omnia ſine notabili virium detrimento haud fieri poſſunt: quin imo haud ſine aegrotantis diſcrimine orgasmi febriles in ſanguine aliaeque periculoſae turbae oriri poſſent.

§. XXIV.

Cum itaque neque aër frigidus, neque nimis calidus hac in operatione vtilis eſt, ſequitur vt huic hydrargyroſi inſtituendae aër temperatior magis ſit opportunus. Quare etiam in illa inſtituenda anni tempeſtates vernales & autumnales ſunt eligendae. His enim temporibus aër circa admoſphaeram noſtram eſt tepidior, & mercurii energiam neque retardat, neque nimiam ſanguinis rarefactionem inducit; ſed commode adiuuat, & diaphoreſi & ptyaliſmo vtiliter fauet.

§. XXV.

Vernum tamen tempus autumnali eſt praeferendum.

Veris

Veris enim tempore aegri, saliuatione peracta, aëris suauitate celerius ac facilius restituuntur, quam autumno praesertim circa eius finem, vbi iam aëris inclementia ingrauescit.

§. XXVI.

In his omnibus vero iam dictis cuiuslibet circumstantiae, temperamentum & constitutio corporis probe sunt obseruanda. Sic e. g. in cholericis ac sanguineis, affectu venereo laborantibus, hyems ceteris paribus minus inopportuna videtur, quam aestas. Primo enim in illis iam calor adest, qui aestate magis augetur: Dein certiora ac tutiora praesidia nobis ad manus sunt ad frigoris vim temperandam, quam ad sedandas caloris molestias: & vlterius mercurius hyeme tardius agens facilius & cum minore aegri periculo regi ac moderamine instrui potest.

§. XXVII.

Caeterum si morbi venerei symptomata vrgeant, & periculum in mora fuerit, hisce omnibus neglectis, & abiecta omni commodioris temporis expectatione, hydrargyrosis institui potest; addita tamen hacce cautione, vt cubiculum, in quo aeger decumbit, semper ab omni aëris frigidioris accessione defendatur.

§. XXVIII.

Res praeternaturales si respicimus, praecipue quidem huc referri debet lues venerea, quippe cui inprimis dicata est, hydrargyrosis: interim tamen & superioribus & his nostris temporibus medici periti & scriptis celebres hoc medicationis genus ad alios etiam huic similes morbos debellandos vsurparunt, inprimis vbi serum viscidum & acrimonia talis praesens est, qualis in ipsa lue venerea la-

tet:

tet: ſic e. g. ad ſcabiei ferocioris, imo & Elephantiaſeos ſanationem, iam olim & ante enatam illam luem illitus hydrargyri cum Vnguento Arabibus in vſu fuit, commendatus praecipue a MESVE *in Antidot.* de qua re agit explicatius SENNERTVS *in Prax. libr. VI. part. IV. cap. XXI.* SYLVIVS *in method. med. p. m. 112. ſ. 16.* ſaliuationis vſum ad foetam & rebellem ſcabiem omnino praecipit. In ſcorbuto inueterato non inutilem eſſe ſaliuationem teſtatur WILLISIVS *de ſcorbuto cap. vltim.* it. non deſunt, qui etiam vlterius hancce operationem inſtituere volunt in mania, podagra ac quartana, ſic WILLISVS *in tract. de febb. cap. VI.* mentionem fecit febris quartanae ſaliuatione feliciter curatae. In arthritide abundantibus humoribus viſcidis ſaliuationem vtilem fore dicit SYLVIVS *in Prax. med. append. VIII.* In mania & melancholia ceu diuinum remedium extollit ROLFINCKIVS *epitom. cognoſc. part. affect. libr. I. cap. XII.* WILLISIVS *in Patholog. Cerebr. part. II. cap. XII.* exempla affert, qui ſputo copioſe ac diu perſiſtente perfecte ſanati ſunt.

§. XXIX.

His itaque omnibus probe perpenſis, ſequitur vt indicatum ipſum nempe remedium, quo mediante Saliuatio excitatur, conſideremus.

§. XXX.

Paulo antiquiores medici huius morbi nouitate ſtupefacti diu admodum haeſere ancipites, quid circa huius peſtis curationem agerent: hinc etiam factum eſt, vt per longum temporis ſpatium illius curationem detrectauerint, vsque dum numerus aegrotantium & opem quaeritantium in dies magis magisque augeretur; tunc medici officio ſuo ſa-

tisfacturi ad hunc morbum profligandum varia excogitarunt remedia.

Schol. Varios curandi modos, quibus veteres vsi sunt, vide apud celeberrim. ASTRVCK *libr II cap. VI.*

§. XXXI.

Optime autem hic morbus curari potest per medicamenta sic dicta saliuantia, quae duplici ratione considerari possunt: sunt enim vel determinantia & particulariter resoluentia; vel vniuersaliter resoluentia simulque aliquo modo determinantia.

§. XXXII.

Prioris generis sunt e. g. masticatoria, i. e. in quibus sal manifestum praecipue acre haeret, ad quae pertinent salina media, praecipue subacida & sulphurea, it. omnia, quae principio salino aromatico praedita sunt.

§. XXXIII.

Vniuersaliter vero resoluit ac simul certo modo determinat Mercurius. Nullum enim remedium ad morbum venereum penitus profligandum magis aptum fuit inuentum, quam idem mercurius illiusque praeparata, quibus adhibitis saliuatio optime excitari potest.

§. XXXIV.

Ne vero Empiricorum more illotis quasi manibus hancce operationem suscipiamus, h. e. humoribus crudis copiosioribus vel acribus nimiis praesentibus; necesse est, vt corpus antea ad illam praeparetur, ne mercurius iusto maiori vi actionem suam in corpus exercere possit. Quare semper infortuniis occurrendum, si forsan quaedam imminerent. Istud enim est sapere, dicit COMICVS, non quod ante pedes modo videre, sed etiam illa, quae futura sunt prospicere.

§. XXXV.

§. XXXV.

Felicem itaque huius siphilliciti morbi curationem expectaturi ad sequentia indicationis momenta attendant necesse est:

1. Si plethora adsit, omni iure sanguinis illa quantitas minui debet per adhibitam V. Snem, qua vel in pede, vel in brachio instituta, sanguis ad vnc. VIII - X. emitti potest.
2. Cacochylia, quae in primis viis latet est euerrenda. Interdum euenire solet, plerumque in morbis chronicis, vt insignis humorum acidorum copia in ventriculo atque reliquis intestinis haereat, quibus mercurii actio, priusquam in sanguinem transeat, exacerbatur. Hoc igitur, vt praecaveatur, sordes illae primarum viarum, quoad fieri potest ante saliuationis vsum, sunt subducendae blandis catarcticis, quae optime desumuntur ex gummeo resinosis, inprimis Galbano, ammoniaco, bdellio, mastiche, cum proportionata dosi myrrhae rubrae, & tantillo extract. Aloës Ludouic. exstimulatis. Hae enim partes gummosae & mucilaginosae acidum primarum viarum inuoluunt atque ita obtendunt, vt sine torminosis symptomatibus materia expugnari possit.
3. Bilis caeterique humores vitiosi, in sanguine redundantes, sunt corrigendi atque eliminandi. Hinc praemisso eiusmodi catarctico, eoque pro rei conditione aliquoties repetito, optime deinde exhiberi possunt medicamenta temperantia, resoluentia atque simul diluentia. Temperant vero serum lactis, Emulsiones ex seminibus. 4. frigid. maior. endiu. papau. alb. cum aqu.

Nymph. Scorzon. Scord. millefol. lactuc. &c. Colaturae addendo antimonium diaphor. ſucc. alb. ppt. os ſep. ppt. magiſter. eiusdem, Corall. alb. ppta Syrup. Papau. Dialth. it. pulu. antiſpasmod. Stahl. Reſoluunt Eſſ. L. Pimpin. alb. ſcabioſ. ſcord. Tinct. Alexiph. Stahl. bez. Wed. quae bilioſis tamen temperamentis refracta doſi ſunt propinanda. Diluunt vero decocta pugillaria ex herbis M. S. demulcentibus & diluentibus vt. Cich. Sylu. Pimpin. agrimon. Scolopendr. capillo veneris, naſturtio aquatico & ſimilibus, quae omnia, ſi placet, cum pullo gallinaceo vel carne vitulina decoqui poſſunt.

4. Quidam etiam commendant, plerumque in ſordibus externis tollendis, balnea aqu. com. tepidae vel ſolius, vel cum radicibus & herbis humectantibus, mundificantibus & lenientibus decoctæ, quae balnea etiam haud inutilia deprehenduntur. Parantur vero eiusmodi balnea ex rad. oxylapath. bryon. helen. peuced. alth. ariſtoloch. rot. ſcrophul. herbis emollient. nicotian. ſclareae, abrot. nepet. agrim. ſapon. ſcabioſ. ſcord. &c. fl. verbaſc. cham. rom. & ſylu. melilot. lauend. cort. betul. frangul. baccis laur. ſem. lin. conquaſſat. lupin. fœn. graec. ſulph. caballin. cum ſ. q. aqu. ſimpl. decoct. Eiusmodi balnea ſemel tantum in die, ſi aeger imbecillior ſit, ſi vero fortior ſit bis adhiberi poſſunt, mane ieiuno ventriculo, & veſperi poſt confectam brandii concoctionem. In quolibet balneo ad horam vnam vel ſesqui horam immorari poteſt aeger. Caute tamen eiusmodi balneis tractandae ſunt mulieres, vterum gerentes, ne vtero noxa inferatur, cauſaque detur abortioni.

§. XXXVI.

§. XXXVI.

Optime autem cauendum est, ne calefacientibus remediis aegros ad hydrargyrosin praeparemus, praecipue illos, qui calidioris sunt temperamenti. e. g. iusculis viperinis, decoctis lign. Guaiac. frequentioribus, sassaparill. sassafr. praeparatis mercurialibus interne sumtis &c. his enim sanguinis feruor, siccitas atque acrimonia magis augetur, quam corrigitur.

§. XXXVII.

Haec remedia omnia iam allata ad siphylliticorum praeparationem sufficiant, nisi alia labes grauior cum hacce lue sit coniuncta, e. g. si aeger sit phthisicus, vel ad tabem inclinans, cachecticus, ictericus, epilepticus, scorbuticus, vel Diarrhoea laborans &c. tunc neque hydrargyrosis, neque praeparatio ad eandem in illis locum habet; sed omnes potius eiusmodi affectu laborantes, ex eorum capitibus antea rite sunt tractandi.

§. XXXVIII.

Corpore itaque hac ratione praeparato saliuatio institui potest. Vbi circa illius materiam, qua instituitur, notare debemus 1) selectum. 2) compositionem & praeparationem. 3) applicationem. 4) effectus exinde oriundos & 5) denique modum agendi.

§. XXXIX.

Primum quod attinet ratio [illegible] e[illegible] medicamentorum, saliuationem excitantium, quorum selectum omnino notare debet medicus. Extant enim medicamenta, quae 1) non sufficiunt, 2) minus sunt tuta. Interea, quae non sufficiunt refertur. e. g. Vit[illegible]olum album, quod a quibusdam ad gr. j. quotidie propinatur: id quod

lympham quidem fundere autumatur, ob Sal ſuum alcalico acidum; ad plenariam vero virus venerei extirpationem non eſt ſufficiens. Porro huc pertinet mercurius crudus, qui interne, ſed ſine omni effectu adhibetur. Mercurius enim neque a ſaliua, neque a menſtruo ventriculi ſoluitur; & ob illius grauitatem ſpecificam fibris inteſtinorum non adhaeret, conſequenter non penetrat per poros chyliferos, & hinc canalem inteſtinorum tranſiens immutatus rurſus per aluum excernitur.

§. XL.

Deinde etiam minus tuta extant medicamenta, quae interne aſſumta ob acrimoniam ſuam corroſiuam ſtatim in ventriculum agunt, & facile vomitum aliaque multa incommoda inferre ſolent. Vti ſunt e. g. Mercur. praecip. ruber, Turpethum minerale, Praecipitatum viride, arcanum corallinum &c.

§. XL I.

Ex his vero omnibus primum locum obtinent, mercurius crudus externe in vnguenti forma; & mercurius dulcis interne adhibitus.

§. XLII.

Horum medicamentorum praeparationem quod attinet, apud veteres vſu receptiſſimum fuit vngu. illud famoſum Saracenorum, cuius deſcriptionem vid. apud ASTRVC. *lib. II. cap. VII.* Hodie vero ſequens ratio componendi vnguentum mercuriale in vſu eſt, e. g. Rec. Mercurii viu. therebinth. extinct. a. vnc. ij. Pingued. ſuillae vnc. j. M. F. l. a. Vngu. Gratiae cauſa interdum etiam addi poſſunt aliquot guttulae olei lign. rhod. Salu.

vel

vel lauend. Mercurius vero eligendus eſt optimus, praecipue ex cinnab. rediuiuus.

§. XLIII.

Mercurii dulcis praeparatio ſic ſeſe habet: Rec. Merc. ſublim. & Merc. viu. ana q. v. tere in mortario lapideo tamen diu, donec nihil viui Merc. amplius appareat. Cauendum tamen, ne effluuia inter terendum exhalantia, nares intrent atque fauces. Haec mixtura ſublimatur, ſive in arena, ſiue in cucurbitula loricata, prunis impoſita, ita aſſurget in collo primum griſeus Mercurius, quem ſuccedit deinceps albus, pellucidus, cryſtallinus, a griſeo ſeparandus, & ſeorſim conſeruandus. Griſeus autem iterum noua ſublimatione tractatus, (inprimis ſi Mercurius ſuperfluus ab eo ſeparatus fuit) quoque mutatur in album.

§. XLIV.

Si itaque haecce medicamenta adplicantur, triplici modo exinde ſaliuatio obtinetur, 1) interne tantum adhibito Mercurio dulci. 2) externe tantum per inunctionem, ope vnguenti. 3) vtrisque ſimul.

§. XLV.

Si per interna tantum aſſumta ſaliuatio ſit producenda, quotidie mane per 3. 4. vel 5. dies gr. X. vel XII. Merc. dulc. rite praeparati propinantur. Praeſtat vero ſemper minorem eligere doſin & ſucceſſiue ad maiorem adſcendere; & ſecundum circumſtantias ſubiectorum doſis augeri vel minui poteſt, vt gr. V-XV. quaelibet doſis contineat.

§. XLVI.

Cum vero Mercurius nauſeoſum habet ſaporem, den-

dentibusque inimicus eſt, aliis medicamentis inuolui debet. Quare optime propinari poteſt, vel in forma pulveris, vel pilularum, vel boli; in duobus vltimis pro excipiente ſumi poteſt. Extract. Scorzon. vel Fumar. vel alia.

SCHOL. Cauendum autem eſt ne Mercurius dulcis in forma pulu. cum ſalibus miſceatur, praeſertim alcalino & ammoniacali: alias enim eius vis corroſiua reſuſcitatur & moleſtiſſimam mouet ſaliuationem; teſte Celeberrimo HOFFMANNO *in Syſtemate med. Tom. III p. m. 485.*

§. XLVII.

Saliuatione incipiente continuari poteſt Mercurius, ita tamen, vt gr. V. vel VI. tantum pro doſi paucis adh. diebus dentur. Haec vero medicamenti actio tanto magis ſecundabitur, ſaliuaeque profuſionem promouebit, ſi regimine conuenienti ſecundum ſex rerum non naturalium vſum corpus fouetur; vel etiam in caſibus congruis blandus ſudor eliciatur exhibitis intermedio tempore circa veſpertinas horas ſudoriferis ſic dictis mediis, quales ſunt Spir. Bezoard. Buff. corr. Liq. C. C. ſuccin. Tinct. bez. ſine acido, Eſſ. LL. Eſſ. antimon. &c, circa noctem vero dari poſſunt pulu. abſorbentes cum reſoluentibus ex antim. diaph. Corall. ppt. oc. 69. ppt. &c, nec non Decocta ex Saſſapar. lign. Guai. Saſſafr. aliisque ſimilibus lignis, quae loco potus ordinarii a quibusdam adhibentur: vel ſi hoc non placet aqua ſimpl. calida, vel cereuiſia ſecundaria adhiberi poteſt.

§. XLVIII.

In hac vero bene adminiſtranda adhuc ſequentes cautelae ſunt obſeruandae:

1) Omne acidum anxie vitari debet: ſiſtit enim non ſolum fluxum; ſed & tumores in faucibus reliquisque oris partibus

tibus

tibus maiores reddit, ita, vt suffocatio exinde subitanea esset timenda: quare omnes cibi acidi & potus spirituosus acris aromaticus interdici debet.

2) Si per noctem forsan continuaret saliuatio, aegrum cochlear in ore tenere oportet, vel alio modo os diuaricari debet, vt salíualis humor effluere possit.

3) Nunquam nimia esse debet haec euacuatio, neque impetuosa: sed praestat leniter & successiue eliminationem humorum continuare.

4) Si ptyalismus modum debitum obseruet, nec excitandus, nec coercendus, sed vno eodemque tenore per dies XV. XVIII. XX--XXV., prout vberior vel parcior fuerit, continuari debet: sed vltra III. vel IV. hebdomades eam extendere non licet.

5) Durante saliuatione aegroti Euphoria semper est respicienda, quomodo sese habeat, vtrum bene succedat, vel an alibi fiat humorum affluxus, qui ex dolore partium facile cognosci potest, e. g. interdum pulmones afficit Mercurius, interdum etiam intestinales glandulas occupat, vellicat atque ad copiosiorem humoris secretionem incitat, vnde alui fluxus sunt expectandi; quare his praesentibus circumstantiis, statim ab vlteriore medicamenti adplicatione abstinendum est.

§. XLIX.

Si per externa tantum fiat saliuatio, tunc vnguento mercuriali §. 42. descripto instituitur. In huius vnguenti adplicatione autores pro varia eorum methodo discrepare solent: communissime tamen & optime in articulis extremorum fit inunctio, vti manuum ac pedum; porro circa brachium, humerum, carpum, inguina, plantam

D pe-

pedum &c. partes inungi solent. Sumitur vero plerumque vnguenti drachma dimid. aut I., eoque vel plantae pedum, vel totum dorsum, vel aliae partes iam descriptae illinuntur. Si circa plantas pedum vnguentum adplicatur, illinitio quolibet die bis instituitur; si totum dorsum illinitur, tribus diebus bis: & hoc fit praecipue mane ac vesperi: sin vero pluribus in locis simul suscipiatur inunctio mane tantum sufficit & quidem de die tertio in tertium, ne nimium exagitetur humorum resolutio.

SCHOL. I. Sunt & alii modi, quibus ptyalismus per vnguentum excitari potest: sic e. g. quidam tribus primus diebus, vel etiam intra primos 5. dies tres adhibere solent inunctiones, & primam a pedibus ad tibiarum suras; alteram a suris ad femoris media, & tertiam demum a femoris medio vltra nates vtplurimum extendunt.

2. Quidam etiam aegros in balneo vaporoso mercuriali tantum collocant: alii cingulum dicto vnguento copiose inunctum circa vmbilicum gestant &c.

§. L.

Notandum tamen, quod ante applicationem vnguenti, frictio probe obseruetur, cuius methodus sic sese habet: pars nempe illa, quae vnguento tractari debet, manu sicca ad ruborem vsque in loco calido fricanda est. Hac enim ratione non solum calore affrictus pori laxius patefiunt, sed & humores commoventur, quo Mercurius ideo felicius intrare atque agere possit. Deinde destinata vnguenti dosis inter latus vtrumque aequaliter distribuitur, & vel patientis nudis manibus vel chirurgi chirotecis muniti, ad ignem tamdiu illinitur, donec intra cutim sensim imbibita exaruerit. Post frictionem autem aeger rursus in lectum calidum ponatur, vbi per vnam aut alteram horam

ram ſeſe continet, donec illitum vnguentum altius penetrauerit.

Scholion. Inunctio melius ab ipſo aegro abſoluitur, ſi digitis ſuis vnguentum ad membra illinit. Si enim ipſe illinitionem ſuſcipit, nil damni, ſed potius id lucri exinde reportat, vt partes quaedam mercuriales etiam poros digitorum intrent, & ſaliuationem eo citius promoueant.

§. LI.

Tandem vtrisque modis ſaliuatio excitari poteſt, ſi nempe Mercurius tam interne, quam externe aegro ſimul exhibetur: cuius methodus adplicandi haec eſt: mane mercurius dulc. ad gr. VIII. in decenti vehiculo propinatur, & circa veſperam corpus illinitur vngu. mercuriali. Incipiente vero ſaliuatione Mercur. dulc. aſſumtio tantum continuari poteſt. Vel ſecundum aliorum ſententiam, ſemel illinitur dorſum, reliquo vero tempore mercur. dulc. propinatur.

§. LII.

Experientia itaque edocti videmus, hiſce adhibitis materiam peccantem non ſolum ad euacuationem aptam reddi; verum etiam vim cordis atque arteriarum ita augeri, vt omnes ſecretiones & excretiones exinde incrementum capiant, & fluidum aliquo modo verſus fauces determinetur.

§. LIII.

Cum vero omnia, quae in machina humana fiunt, ſua nituntur ratione; non incongruum fore puto, ſi etiam hic paullulum inquirimus, quanam ratione Mercurius, tam interne, quam externe adhibitus, tales producat actiones.

§. LIV.

Dilucidius autem haec omnia patebunt, si solummodo ad modum agendi attendere volumus. In illo quidem explicando autores multi dissentiunt; regulis autem motus atque adhaesionis probe cognitis omnis dissensus forsan facile fugiet.

§. LV.

Mercurium considerantes in illo deprehendimus, quod sit substantia metallica, fluida, mobilis, in globulos indefinite paruos diuisibilis, omnibusque corporibus, exceptis metallis, specifice grauior.

§. LVI.

Si itaque mercurius est specifice grauior corpore nostro, exinde sequeretur, vt nullo modo in corpus nostrum organicum agere possit. Ex principiis physicis enim constat, quod nullum corpus specifice grauius adhaereat leuiori: hinc non datur cohaesio. Si non cohaeret, non penetrare, & per consequens nullam actionem in corpus exercere potest: quod tamen contra experientiam.

§. LVII.

Hoc vero obstaculum, vt remoueamus, ad tria sequentia momenta accuratius attendere nos oportet 1) qua ratione Mercurius tanquam specifice grauius corpori nostro adhaereat, saluis adhaesionis legibus? 2) quomodo resolutionem producat? & 3) quomodo ad glandulas saliuales & glandulas oris determinetur?

§. LVIII.

Primum quod attinet ex superius iam dictis patet, duplici modo in hydrargyrosi Mercurium adplicari posse, vel crudum, vel praeparatum: in vtroque modo Mercurius

rius cum ſulphureis partibus combinatur. Crudus enim Mercurius therebinthina extinctus miſcetur cum axungia, (§. 42.) hinc totus Mercurius ſulphure inuoluitur. Mercurius dulcis paratur cum Mercurio ſublimato (§. 43.) Mercurius vero ſublimatus conſtat ex miſcela cum Mercurio viuo, ſale com. fuſo vel decrepitato & vitriolo ad albedinem calcinato. Si itaque mercurius a ſpiritu ſaliuali ſoluitur, tunc ſimul cum acido vitriolico, ſulph. vitrioli puriſſimum in ſe continente, (quod etiam anima vitrioli vocatur) iungitur.

§. LIX.

Quod vero talis anima vel Sulph. Vitrioli in genuino Mercurio ſublimato ſit, exinde probatur 1) ſi oleum tartari p. d. guttula minor cum Merc. Subl. cryſtallino ſplendente ac niueo miſcetur, ſtatim oritur aureus color, & hoc experimentum dat notam characteriſticam bonitatis Mercurii ſublimati, 2) ſi Mercur. ſubl. aqua ſolutus permiſcetur, oleo tart. p. d. luteum oritur praecipitatum. vid. TEICHM. *Chym. Part. II. cap. X. p. m. 146.*

§. LX.

His itaque perſpectis facile patet in omnibus ſic dictis modis (§. 58. & 59.) Mercurii particulas grauiores obduci corpore partibus noſtri corporis ſpecifice leuiore: hinc ob ſuperficiem mutatam adhaerent corpori noſtro atque ex adhaeſione penetrant & cum M. S. miſcentur, vel per poros cutis, adplicato vnguento mercuriali; vel per vaſa lactea, aſſumto Mercurio dulci.

§. LXI.

Mercurius tam praeparatus, quam crudus hac ratione (§. 60.) ad M. S. delatus, vtroque modo illam reſoluit.

 Facile

Facile enim Sal vi experientiae resoluit, stimulando vasa corporis nostri; quare illa sese contrahunt, & fluida in illis contenta maiori cum impetu propelluntur, hinc fit actio particularum inter se inuicem maior, E. resolutio. Cum vero Mercurius dulcis eiusmodi Salibus, iisque volatilibus (§. 43.) praeditus est, sequitur, vt eosdem effectus eadem ratione producat.

§. LXII.

Eundem modum agendi deprehendimus in mercurio crudo. Non negandum quidem, mercurium crudum non solum in corpus nostrum agere, ob figuram suam globosam & laeuigatissimam; verum etiam ob specificam suam grauitatem, qua fibras motrices exagitando ad frequentiores systoles, consequenter ad celeriorem humorum per singula corporis nostri vasa progressum, animat.

§. LXIII.

Haec vero actio maiori cum violentia peragitur, si mercurius crudus salibus coniungitur. Simul ac enim Mercurius crudus per poros cutis (§. 60.) ad M. S. penetrauerit, a fluidis nostri corporis auferuntur particulae specifice leuiores, particulas mercurii cingentes; & contra partibus mercurii crudi aliae paulo specif. grauiores v. g. Salinae, acres, acidae adhaerent, hinc serum ab acidis coagulantibus fit liberum, consequenter fluxile & quasi fusum ac resolutum; & hanc fusionem deinde ipse Mercurius Salibus vnitus auget, tam partes terreas resoluendo, quam vasa stimulando. Vti enim Salinae; sic quoque mercurii particulae Salinis cinctae solutae, tenentur a sero, agunt cum eodem & secernuntur e M. S.

SCHOL.

SCHOLION. Ex hiſce facile patet quod ipſe Mercurius in eiusmodi ſiphiliticis & ſcorbuticis corporibus euadat mercurius dulcis; & quod nulla vnquam Saliuatio excitari poſſit, ope mercurii crudi, niſi his in morbis, vbi acrimonia ſimul ſub olla lateat. Quare etiam illi, qui ſcorbuticae ſunt indolis, ſibi optime proſpicere debent, ne ipſi vel in praeparatione, vel adplicatione horum medicamentorum ſaliuationem ſuſtinere debeant: id quod & eorum exempla confirmant, qui barometra, aliaque ope mercurii conficiunt.

§. LXIV.

Quo maior itaque eſt acrimoniae copia in lue venerea, eo vehementior quoque eiusdem deprehenditur actio mercurii crudi. Si enim Salia mercurii globulis accedunt, rodentem induunt naturam: hincque fibris motricibus nerueis alliſi, has non ſolum vehementius commouent, verum etiam ad contractiones arctiores ſtimulant, vnde interſperſa vaſa ſanguifera ſimul comprimuntur, & ſanguinis vberior & ordinarius per haec tranſitus prohibetur: quare etiam inaequalis deinde futura eſt humoris diſtributio, qui ad partes conſtrictioni haud obnoxias maiori quantitate tendunt, quam in alias.

§. LXV.

Mercurius quatenus Salinis partibus eſt circumdatus, tanquam proprium ſolüens ſeri conſiderari poteſt. (§. 61) Hinc etiam iis in locis ſecerni debet, vbi ſerum ſecernitur, ſecretio vero ſeri fit in glandulis, E. Mercurii ſecretio quoque in glandulis fieri debet.

SCHOLION. Et hoc experientia etiam comprobatum inuenimus. Si quis enim in ſaliuationis operatione nummum aureum vel argenteum in ore detinet, tunc durante profluuio mercurius, cum argento cohaerens, ſe rurſus in illo manifeſtat.

§. LXVI.

§. LXVI.

Haec vero ſecrecio ſeri cum magna ſit in ſtatu naturali in glandulis Saliualibus atque oris, quam in reliquis corporis partibus; facile patebit ratio, cur affluxus humorum tanta quantitate hac in operatione verſus has partes determinetur. Quotiescunque enim loquimur, vel cibos aſſumimus, glandulae Saliuales & glandulae oris a continuo motu maxillae inferioris atque linguae comprimuntur, hinc fibrae irritantur, & humores ibidem maiori quantitate adfluunt. Accedit & hoc, quod aegrotus tempore ſaliuationis os ſemper gargarismatibus eluere debeat, conſequenter fibrae fiunt molliores, E. minor adeſt reſiſtentia, hinc maior humorum affluxus.

§. LXVII.

Mercurius itaque ad partes glanduloſas delato (§.65.) varia ibidem producit ſymptomata. Cum enim mercurius maiorem habeat maſſam, tardius in hiſce anguſtiſſimis vaſis, quam ſerum ab eadem vi cordis atque arteriarum, mouetur; hinc obicem ponit ſero, vnde etiam vaſa glandularum inſigniter extenduntur, vsque dum ob vaſa expanſa & ſerum fluxile redditum ipſe mercurius vna cum ſero copioſe admodum profluat.

§. LXVIII.

Quare etiam primis diebus lingua & labia, reliquaeque oris partes, vt gingiuae, Parotides dolere ac tumere ſolent, dentes fiunt mobiles &c. quibus praeſentibus fluxus deinde incipit, quo tempore omnis vſus mercurii tam externus, quam internus ceſſare debet. Poſtea vero lympha effluit, quae tenuis eſt, quam ſequitur viſcidior, hanc vero tenaciſſima atque foetida cum forti exſcreatio-

ne,

ne, id quod in quibusdam octauo, in aliis duodecimo, in aliis vicesimo die fieri solet, & tunc sufficiens euacuatio facta est.

§. LXIX.

Euacuatione humorum sufficienter facta (§. 68.) vel si nimia sit sistenda est, ne vires aegri nimium debilitentur: id quod fit vel purgantibus, vel per Clysteres, vel per sudores. Aluus enim quae plerumque ptyalismi tempore pigra & adstrictior esse solet, ob humoris confluxum ad os, 1) enemate blande subducenda est, sic e. g. Rec. Decoct. fol. Verbasc. & lini vnc. iij. adde butyr. vel olei amygd. dulc. vnc. j. Extract. Cass. vnc. j. ß. Vitelli ouorum no. j. M. F. l. a. Clyster. D. c. instrum. proximo vero die purgans ex Senna, rhabarb. Sale vegetabili, manna, cassia, aliisque huius generis blandioribus catarcticis exhiberi potest, quod si ptyalismus est vberior, alternis diebus est repetendum.

2) Si forsan adhuc aliquid mercurii in M. sanguinea lateret etiam interne dari possunt diaphoretica & resoluentia, e. g. TR. bez. Stahl. MR. simpl. pulu. bez. Wedel. &c.

3) Vlcera oris reliquaque symptomata, quae exinde nata sunt ex eorum capitibus sunt tractanda.

4) Leniter comprimantur oris partes nummis aureis vel argenteis, sic etiam prodit reliquus mercurius.

5) Quo omnia munda sint in aegro, lintea a mercurio sordida facta, vt tibialia, femoralia, indusium, nec non lectum, mutari debent, ne Salia in iis contenta cum corpore sese rursus misceant.

6) Si vnguento mercuriali operatio instituta fuerit, cutis aegroti oleo amygd. dulc. primum, postea vero aqua vit. vel alio Spiritu vin. detergi debet, ne qua portio mercurii in cute reliqua saliuationem protrahat.

§. LXIX.

Mercurii adhibiti, vel crudi, vel praeparati effectus praecipui ſunt, vt vel nulla ſequatur ſaliuatio, vel non ſufficiens, vel fiat decens, vel nimia.

§. LXX.

Quare ſi tertio vel quarto die poſt aſſumtionem mercurii non ſequuntur ſymptomata (§. 67. & 68.) allata; ſed potius ſenſus grauatiuus ventriculi & inflammatorius hypochondriorum, ab omni mercurii adhibitione ulteriori abſtinere debemus, ne alia grauiſſima ſymptomata exinde ſequantur: hinc optimum erit conſilium, vt materia aſſumta rurſus euacuetur adhibendo

1) Vomitorium in tripla doſi &
2) Decoctum ſudoriferum ex lign. Saſſafr. Guaiac. Iunip. & lign. Saſſaparill. &c.

§. LXXI.

Si non ſufficiens fit ſaliuatio, neque debitus affluxus ad glandulas ſaliuales adſit, ſemper inquirendum, vtrum forſan per aliam viam naturalem maior ſeri euacuatio fiat, vti per poros cutis id non raro accidit; & ſi aeger nullum damnum & moleſtiam exinde capiat, tunc hic naturae ductus non impediendus eſt, ſed potius per appropriata bezoardica, ſudorifera & temperantia promouendus: ſin vero non ſufficiens fuiſſet adplicata mercurii quantitas, tunc vlteriore mercurii aſſumtione, vel etiam per acria non acida in ore detenta, apophlegmatizonta dicta, promoueatur.

§. LXXII.

Si decens fit ſaliuatio, tunc effectus exinde prouenturi ſunt

1) Extenſio inſignis omnium partium oris & faucium (§. 67. 68.)

2) Ad-

2) Adfluxus maſſae acris viſcidae rodentis verſus easdem.
3) Proſtratio virium inſignis.
4) Totius corporis ſiccitas.

§. LXXIII.

Si nimius fit fluxus praeter ea, quae §. 69. diximus, etiam veſicatoria adplicari poſſunt; imprimis ſi ex tumore faucium nimio vel inflammatione ſuffocatio eſſet timenda. Etenim ſi ad faucium glandulas, ſublinguales, maxillares, tonſillas, imo & linguam confeſtim humores adiguntur, adeo hae partes intumeſcunt, vt cum deglutitione Spiritus interdum intercipiatur omnimode: de quibus *vid.* SENNERT. *in Prax. med. parte IV. lib. VI. cap. iam cit.* & FALLOP. *in tract. de lue venerea cap. LXXVI.* nonnulla etiam monet SYLVIVS *method. med. lib. II. cap. XI. p. m. 112.*

§. LXXIV.

Quanquam autem vtilitas ſaliuationis, ſummaque efficacia, quam in venerea, etiam inueterata lue ita praeſtat, vt eius praecipuum alexipharmacum cenſeamus, vnicuique ſatis cognita erit: nihilominus tamen nemo facile ibit inficias, multas easque frequentes ingruere circumſtantias, quae ſaliuationem in hac lue aut plane non admittunt, aut ſi his neglectis inconſiderate fuerit adhibita, ſumme periculoſam efficiunt. Quod circa cauto opus eſt ſedulo que prouidendum, quaenam huic operationi contraindicent.

§. LXXV.

Contraindicatur autem hydrargyroſis
1) a temperamento ſicco & calido (§. 72. no. 4.)
2) a viribus aegri inſigniter conſumtis, ſeu ab ipſa lue venerea, vbi nempe oſſa iam ſunt corrupta atque corroſa,

siue ab alio morbo, qui corporis vires iam exhausit atque emaciauit, vt Phthisi, hectica &c. Eiusmodi enim affectus neque saliuatione, quantumuis repetita, neque vlla alia ope expugnari perfecte possunt.

Afferat ipse licet sacras Epidaurius herbas:

Hinc praestat, cum nullis medicamentis pristina sanitas redimi possit, id potius agere, vt mitigentur grauiora symptomata, ita vt minoribus molestiis, quod reliquum est vitae spatium, aeger facilius transigat.

3) a leuiori gradu luis venereae; consumtio enim virium & symptomata, quae accedere possunt, maius malum ipso morbo efficiunt.

4) a visceribus putrilaginem & corruptionem indicantibus: praeprimis vero huc spectant, Phthisis, Pleuritis, Peripneumonia, Hectica &c.

5) quotiescunque siphilliticus morbo chronico detinetur, vt hydrope vel pectoris, vel abdominis, graui scirrho hepatis, lienis, vteri &c. it. febre lenta diuturna.

§. LXXVI.

Caeterum si de aegri salute iam conclamatum esse videatur, palliatiuis quidem remediis, sed nunquam desperatis quicquam tentare licet. Dummodo enim adhuc spes aliqua, quanquam exigua, affulgeat, medicus ad auxilium ferendum promtus inueniatur, secundum CELSI sententiam: in euidenti mortis periculo, dicentis, satius sit anceps remedium experiri, quam nullum: dubia namque spes, certa desperatione potior. Sed absit vbique temeritas.

FINIS.

NOBI-

NOBILISSIMO ET CLARISSIMO

DOMINO CANDIDATO

S. P. D.

PRÆSES.

VEnerabilis & honorabilis Medici Character eſt, quod Naturæ Miniſter ſit; quo officio artis ſuæ dignitatem & eminentiam probare debet: Quemadmodum enim fidus miniſter Principis ſui mandata, Leges, ordines, inſtitutiones & negotia ſancte, ſtricte & ingenue obſervare & exequi tenetur, ita medici ſumma eſt obligatio ſalutares Naturæ motus, ductus, methodos, progreſſus atque effectus ſublevare, imitari & promovere. Hinc non liberum eſt pro ſuo captu ac erroneo reſpectu ſentire, quicquid placuerit, ſed faciles, juſtas atque liberas Natu- operationes obſervare, & neceſſitate requirente ſincera imitatione proſequi. Præcipuus autem naturalis ordo eſt, quod diverſis excretionibus tota œconomia naturalis mirifice adminiſtretur & conſervetur. Sicut etiam omnis congrua euacuatio ſalutem corporis humani promovet, ita etiam inter alias ſpecies ſpontanea, aut plane Critica Salivatio ſingulare opus Naturæ exiſtit, quod Medicus prudenter annotare & applicare debet. Quamvis autem non quælibet talis excretio abſolute ſalutaris prædicanda veniat, quando ſtatum, caſum, tempus, modum, ordinem & cauſam non obſervat, ita etiam promiſcua imitatio non indiſcretim probanda erit. Licet enim aliquan-

do verum ſit, quod idem ſit, quod duo faciunt, tamen verum etiam eſt, quod duo cum faciunt idem, non ſit idem. Hinc non ſemper abſoluto obſequio naturæ ordines, leges atque ductus aberrantes in medicina imitatione digni cenſentur: ob id quidem Salivatio ſive a Natura, ſive a Medico inſtituta & adminiſtrata ſit, Heroica atque ſontica operatio eſt, ideoque etiam in utroque foro ſive Naturæ, ſive artis circumſpecte ſuſcipienda, promovenda & perficienda eſt. Antiquitus quidem artificioſus Salivationis uſus inventus fuit, ut ap. Arabes medicos jam tum aliqualis manuductio, teſtantibus FRACASTORIO, ZACUTO LUSITANO, ROLFINCKIO, SENNERTO, ALBINO ad hanc therapevticam operationem inveniatur; Quam ardua vero & heroica Salivationis artificialis eſt operatio, perhorreſcenda tamen non eſt, modo circumſpecte ordinetur, applicetur & dirigatur, quia levis in eadem commiſſus error, admodum graves & periculoſas involvit conſecutiones. Hæc obſervatio calcar TIBI, NOBILISSIME CANDIDATE addidit, ut pro argumento Inauguralis Diſſertationis *Salivationis Mercurialis* peritam & dextram ordinationem ſelegeris, eamque docte & perſpicue, propria laudanda elaboratione explicaveris, commendaveris & congrua methodo ac ſolidis cautelis inſtruxeris, Poſteaquam enim partim in alia vicina celebri Academia aliquot annis, ut & per ſemeſtre tempus in Fridericiana noſtra eleganti conatu ac ſedulitate Medico ſtudio incubuiſti, ita in eodem etiam optimos feciſti progreſſus, id quod in ſolemnibus Examinibus, pro impetranda in exercitio artis Medicæ Licentia, Facultati noſtræ ſatis egregie probaſti, ut hiſce Privilegiis dignus utique judicatus fueris. De quo TUIS honoribus gratulatoria accedo acclamatione, inſuper etiam ſincero voto

expe-

expeto, ut Summus Optimusque rerum humanarum Director honestos TUOS conatus atque labores desideratissimis felicissimisque coronet beetque successibus, confirmet augeatque TIBI vires animi atque corporis, jubeatque omnia TIBI evenire fausta, quo Gloriam altissimi, proximi salubritatem & patriæ spem efficacissime promovere & implere possis. Vale. Dab. Halæ Magdeb. d. XIII. Calend. Decembr. A. O. R. cIↃIↃCC XL.

NOBILISSIMO ET DOCTISSIMO

DOMINO CANDIDATO

S. P. D.

IO. HENR. SCHVLZE,

M. D. & P. P. O.

EST omnino optabile vt medicus possit cito, tuto & iucunde morbis mederi. Sed & iniucundas curationes, vbi res & locus postulat, non oportet refugere, vt iucundus recte valetudinis fructus redimatur. Equidem vix dubito, quisquis saliuationem in corporibus impuris excitatam considerauerit, multa eum in hoc negotio obseruare potuisse, quæ nec ægroto iucunda, nec medenti esse possunt. Enimuero miseri morbi & maioris miseriæ propinquum metum facientes, auxilium quodcunque, vnde spes conualescendi probabilis affulget, reddunt tolerabile: atque successus ex voto consequens iucundam

cundam reddit medicinæ recordationem. Memini coecitatem cum lue venerea ſimul depulſam, quum huius tantum cauſſa eſſet ſuſcepta ſaliuatio. Memini etiam vlcera pedis grauiſſima, fiſtuloſa & calloſa, per duodecim annos medelæ omni reſiſtentia, vt chirurgi iam pridem amputandum membrum ſuaderent, fuiſſe vnius menſis ſpatio percurata, quum ſaliuationem alias concitans medicina eſſet adhibita; non ſuccedente quidem illa, ſed poſt foedi ichoris per vlcera fiſtuloſa effluxum optata reſtitutione impetrata. Recte itaque facis, qui hoc argumentum conſiderationi medicæ ſubiecisti. Bonæ vtique leges præcipiunt, ne chirurgi vmquam ſine medici rationalis conſilio hanc curationem inſtituere audeant. Vnde apparet quantopere medicum deceat huic curationi animum adiicere. TIBI gratulor hoc ſpecimen & annorum ſtudio medicinæ impenſorum fauſtum felicemque colophonem. Faxit DEVS vt porro TIBI ex animo omnia ſuccedant, ægrotisque plurimum emolumenti ex TVA eruditione & induſtria proueniat. Halæ die XX. Nouembris cIↃ IↃCC XXXX.

